

Anna Raudkats meenub taas

Artikkel Saaremaa Ühisgümnaasiumi endise juhi Pauline Kremmi kogumikust ["Avara mere ja tuuliste randade maa"](#)

Anna Raudkats

XXII üldlaulupidu ja XV üldtantsupidu on ukse ees. Kibekiire on lauljail-rahvatantsijail. Viimsed proovid, eelproovid täidavad taidlejate kogu vaba aja. Möödab Saare maakonna rahvatantsurühmade ülevaatus asjatundliku žürii ees. Järgmine tantsufestivali voor, "Tuljaku" võistutantsimine toimub mai keskpaiku Pärnus. Miks Pärnus? Teatavasti tegi "Tuljak" läbi kolm arenguetappi. Pärast Anna Raudkatsi surma tehti "Tuljaku" kujunduses sageli omavolilisi "parandusi".

1973. a. korraldas Pärnu linna Anna Raudkatsi nimeline rahvatantsukollektiiv esimesed tantsuvõistlused "Tantsime võistu Tuljakut". Võistlused korraldati kohtades, kus Anna Raudkats oli elanud ja töötanud. 1973. a. Pärnus, 1974. a. Aegviidus, 1975. a. Tartus, 1976. a. Tallinnas ja 1978. a. Kuressaares. Eesmärgiks oli jäädvustada tantsuema mälestust ja säilitada "Tuljaku" stiilipuhtus.

Kuressaare võistluste avamisel rõhutas võistluste peakohtunik Ullo Toomi vajadust säilitada "Tuljakut" just sellisena, nagu Anna Raudkats on ta loonud. Mais toimuval "Tuljaku" võistutantsimisel Pärnus selguvad paremad tantsurühmad. Kuuldavasti esindab Saare maakonda Pärnus Lümända segarühm.

Ilus ja väarikas on mõte alustada ja lõpetada eelseisev üldtantsupidu ühe meie üldtantsupidude

alusepanija Anna Raudkatsi "Tuljakuga". Sümboolselt tähendaks see tantsulise mälestusmärgi püstitamist tantsuemale. Ettevõtmine ise aitab meid aastate tagant teda jälle meenutada. Meenutamiseks on põhjust ka saarlastel. Kuni pensionile jäämiseni juhatas Anna Raudkats rahvatantsu Saaremaal, oli siin korduvalt laulu- ja tantsupeojuht, hiljem aujuht. Kuressaare Keskkooliga oli ta seotud kaksteist aastat. Esiialgu töötas tütarlaste kehalise kasvatuse õpetajana, organiseeris ja juhendas rahvatantsu rühmi. Juba esimesed tööaastad tõid temale ja ta kasvandikele kuulsust. Kuressaare Keskkool tuli 1945. a. I koolinoorte isetegevus- ja omaloominguolümpiaadil Tallinnas rahvatantsijate seas esikohale. Preemiaks saadi 3000 rbl.

II olümpiaadil Tallinnas 1946 tuli kooli esindusrühm A. Raudkatsi juhtimisel III kohale. Auhinnana toodi kooli kaasa väike raamatukogu.

1947. a. hakkas A. Raudkats kohakaasluse alusel tütarlaste võimlemisõpetajaks ka Kuressaare Industriaaltehnikumis (hiljem Ehitustehnikum), kus ta samuti töötas tehnikumi rahvatantsu rühmaga. Vabariiklikul olümpiaadil saavutas seegi rühm III koha. A. Raudkatsi käe all valmistusid esinemisteks ka Kuressaare kultuurimaja tantsijad.

1948. a. koolinoorte olümpiaadil Tallinnas saavutas Kuressaare Keskkooli rahvatantsurühm järjekordse esikoha.

Samaaegselt rahvatantsu viljelemisega täiendas A. Raudkats pidevalt rahvatantsude varamut. Mäletan, et 1948. a. osales ta uusloominguliste rahvatantsude võistlustel. Tema loodud "Viirg ja ringtants" sai III auhinna.

1950. a. maakondliku rahvatantsuõhtu ja XIII üldlaulupeo eel oli Anna otsese hoole all peale üldjuhtimise ka Lümända, Leisi, Kärla ja Kuressaare valla rahvatantsurühmade töö.

1950. a. loobus Anna (kõrge vanuse — 66 a. tõttu) võimlemisõpetaja põhitööst. Säilis metoodiku töö Kuressaare Keskkooli pedagoogilises klassis (valmistasime algklasside õpetajaid maakonnale). Pensionikõrvast teenis ta juurde veel kooli raamatukoguhoidjana.

Saaremaale tuli ta pärast Tallinna pommitamist 1944. a. Pommitamise tagajärjel hävis Tallinnas tema elamine. Anna oli ka varem Saaremaal käinud, peamiselt koolivaheaegadel — põhjuseks Aleksander Varestiga 1935. a. kahasse asutatud hõberebaste farm Praakli külas Kopli talus. Farm Annale õnne ega suurt edu ei toonud. 1949. a. sattus Anna farmi omamise pärast kulakute nimekirja. Heade nõuandjate abiga jäi Annal siiski Siberitee käimata (varem kunagi juba kirjutasin sellest). Samal põhjusel äravõetud pension taastati, vaatamata Kuressaare täitevkomitee vastasseisule, isegi asendati 1957. a. personaalpensioniga.

Pärast eluaseme ja elatise kaotamise Tallinnas kolis Anna 1944. a. mail Praaklis asuvasse farmi. Perekonda Annal ei olnud, oli aga armastus terveks eluks traagilise lõpuga. Nooruspäevil Tartus Anna väljavalitu, andekas meedik — arstiteaduskonna üliõpilane, suri enne abiellumiseni jõudmist. Anna elas armastatu kaotust väga raskelt üle ja otsustas Tartust, kus teda tabas halastamatu saatus, lahkuda ning siirdus Pärnu. Edasi oleks ehk paslik veidi enam peatuda Anna nooruspäevadel.

Sündis Anna 1886. a. Rapla vallas Piiskopi mõisas vanemkonduktori (raudteelane) Jaan

Raudkatsi peres. Töökas ja toimekas ema oli Piiskopi mõisa piimamajanduse juhataja. Perekond oli paljulapseline. Pärast I järgu eragümnaasiumi ja keelekursuste lõpetamist töötas Anna mõnda aega koduõpetajana Viiburis, Peterburis, siis saksa keele õpetajana Pärnu progümnaasiumis.

1911. a. suveperioodil sõitis Anna esmakordselt Soome Tampere-Varalase toimuvatele võimlemise õpetajate kursustele. Kursustel osalemine süvendas temas soovi jätkata oma teadmiste täiendamist Helsingi Ülikooli võimlemisinstituudis. 1912. a. saigi Annast Helsingi ülikooli üliõpilane. Üliõpilasaastatel tegutses ta agaralt Helsingi Eesti Seltsis, osales Helsingi Rahvatantsusõprade Ühingu rahvatantsurühmade töös. Seltsi töös ei piiratud ainult tantsimisega, vaid arutati ka tantsude kogumise, üleskirjutamise ja vanade tantsude uuesti kasutusele võtmise võimalusi.

Rahvatantsude harrastamise, kogumise ajaloolisest taustast.

Kõigepealt sai see alguse Rootsis, kandus edasi Soome, sealt juba Venemaale. Venemaa koosseisu kuulus tollal ka Soome. Võimlemisõpetajate ettevalmistamine ülikooli tasemel algas Helsingi ülikooli baasil tsaari ukaasiga 1908. a.

Võimlemisõpetuse programmis harrastati ka rahvatantsu kui täisväärtuslikku komponenti kehakooli kõrgema taseme saavutamisel.

Kuidas sai Anna Raudkatsist eesti rahva tantsude üleskirjutaja, nende looja?

Juba Helsingi ülikoolis omandas ta oskuse tantsukirjeldust lugeda ja tantsuliikumist õpetada. Helsingi Eesti Seltsi kursustel tutvus ta rahvamängude tantsudega. Arvata võib, et kõige tähtsam oli siiski Oskar Kallase poolt Annale tehtud ettepanek hakata eesti rahvatantse looma. Oskar Kallas, saarlasest suurmehe Eestis, kes omal ajal oli etnograafia alase hariduse saanud Soomes, tundis hästi Soome rahvatantsude kogumise olukorda. Oskar Kallas oli üks Eesti Rahva Muuseumi juhatajaid Tartus. (Sel aastal täitus ERM 85. a.) Eriharidusega teadlane mõistis, et rahva vanavara, tavade-kommete kogumisest üksi on vähe, et säilitada rahvuslik minevik. Vajalik on ka rahvusliku vaimujõu, kultuuri kõikide elementide jäädvustamine, säilitamine. On teada, et esialgsele ettepanekule vastas Anna eitavalt, tuues ettekäändeks ettevalmistused Helsingi ülikooli astumiseks.

1913. a. juba Helsingi ülikooli üliõpilasena nõustus ta tehtud ettepanekuga. Oskar Kallasele saadetud kirjas teatas ta: "Tunnen suurt huvi rahvatantsude vastu ja olen valmis jõudumööda selleks kaasa aitama, et meie vanad rahvatantsud kadumise eest hoitud saaksid ..."

1913. a. Setu kogumismatk oli Annale esimene, tulemuseks 19 tantsu ülesmärkimine.

1914. a. matk Setu ja Kolgaranda andis tulemuseks juba 26 tantsu kirjelduse — nii see kõik algaski.

1915. a. lõpetas Anna Raudkats Helsingi Alexandri nim Ülikooli Võimlemisinstituudi edukalt, koos lõputunnistusega anti edukale lõpetajale üle ka kuldne lõpusõrmus. Mainitud perioodil puudus Eestimaal peaaegu täiesti eriline kirjandus võimlemise, mängu ja rahvatantsu kohta. Anna Raudkats asus seda lünka kõrvaldama. Esimene sellealane raamat "Mängud I" ilmus 1924. a. Tartus.

Raamat "Eesti rahvatantsud" — 24 rahvatantsu kirjeldus ilmus 1926.a.

1927. a. rahvatantsu raamat "Valik Põhjamaade rahvatantse" sisaldas juba 41 rahvatantsu kirjeldust. Kokku on Anna Raudkatsi sulest ilmunud kaheksa raamatut rahvatantsu alal.

1924. a. käis Anna Raudkats tantse kogumas ka Saaremaal. Teejuhiks olnud "Saaremaa" viisistaja muusikamees Joosep Aavik. Muide, sõjajärgselt said nad jälle kokku, nüüd juba Kuressaare Keskkoolis kolleegidena. Anna Raudkatsi teenistuskiri ehk õpetajaks olemine algas 1916. a., mil tal lubati asuda õpetajana tööle Tallinna Linna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis, kus ta töötas kuni Teise maailmasõjani. Samaaegselt organiseeris ja juhtis ta "Kalevi" naisvõimlemist, organiseeris rahvatantsurühmi, tegutses aktiivselt Tallinnas Eesti Naisteseltsis.

Arvan, et Anna Raudkatsi panus eesti rahvakultuuri on hindamatu. Tegeles ta ju noorsoo kehalise ja vaimse arendamisega kehalise kasvatusõpetajana 40 aastat. Pikaajalise õppetegevuse jooksul Tallinna Õpetajate Seminaris, Pedagoogiumis (üheaegselt Tütarlaste Kommertsgümnaasiumiga) ning õpetajate ettevalmistus- ja täienduskursustel aitas ta kaasa võimlemisõpetajate ning mängu- ja rahvatantsujuhtide kaadri ettevalmistamisele. Peale selle kogus ja jäädvustas Anna rahvatantse järgnevatele põlvvedele sellealastes raamatutes.

Asunud mälestusi kirja panema, tekkis Annal soov läbi käia meie linna teed-rajad, kustkaudu kulges Anna tee kooli ja tagasi koduvaikusse. Tema kutsel olin tema kodu Kaevu tänaval mõnel korral külastanud. Ühe sünnipäeva puhul (ta oli haige jalaga haiguslehel) käisime kolleegidega teda kodus õnnitlemas. Anna eluasemeks oli pesuköögist magamiseks kohandatud tuba, mis oli ümberehitamisel veidi avaramaks muudetud. Sõjajärgses Kuressaares mugavustega paneelmajad puudusid, korteritega oli kitsas. Majakesesse nüüd me ei sisenenud, polnud kutset. Peatusin vaid hetkeks vastastänaval ja silme ette kerkis ruumikese sisustus. Üks tuba, kus kõik oli sinihall: eestimustrilised vaibad, kardinad, lihtsa joonega mööbel, valmistatud perenaise kavandi järgi kohalike meistrite poolt (osaliselt oli siin ka Kuressaare Keskkooli poiste käsitööõpetaja, kunagise Saaremaa orelimeistri, Kurgpõllu tehtut) — nähtu jättis mulje, andis märku armastusest ilu vastu. Selle nägemuse kestel viirastus käbe tegutsemistaktikaline intelligentne Anna tõestamas oma mõtteid rahvatantsust, kuulsin teda lausuvat: "Mis tahes maal, mis tahes ajal hoiab tark rahvas oma vaimsed juured terved, rumal kisub kasvumullast välja ..." ja "Rahvatants, rahva loodu ja lihvitud, peab jääma selleks, nagu ta on ..."

Olles taktitundeline, Anna külalistele oma kodus rahvatantsu tõdemusi loomulikult peale ei surunud, vajadust mööda ja käredal viisil vastavates asutustes, koosolekutel küll.

Anna on minugi kodu oma külaskäiguga austanud. 1955. a. valmis minu perekonna uus kodu. Anna Raudkats koos kunstiõpetaja-kolleegi Alma Klaureniga tegid soola-leiva visiidi Kungla tänavale. Visiidi asitõendina jäi maha mälestusese — kristallkarahvin, mis aitab annetajatest

Anna Raudkatsist

Kirjutas Indrek Peil

Laupäev, 31 Jaanuar 2015 10:04 - Viimati uuendatud Laupäev, 31 Jaanuar 2015 10:13

mälestusi heietada, tuletades meelde, et auvõlg on kõige rangem võlg ja et selle tasumisega on alati kiire, mida selle kirjutisega veidigi püüan tasuda.

Kuressaares, aprill 1994. a.